

***To'lqinboyev Sardorbek Hakimjon o'g'li***

*Andijan machine-building institute – bachelor student, Uzbekistan*

***tolqinboyevsardorbek17@gmail.com***

***[Tel:+998333968280](tel:+998333968280)***

***To'lqinboyev Otabek Hamidjon o'g'li***

*Andijan machine-building institute – bachelor student, Uzbekistan*

***otabektolqinboyev77@gmail.com***

***[Tel:+998888311008](tel:+998888311008)***

***Mahammadjonov Hayitali Muzaffarjon o'g'li***

*Andijan machine-building institute – bachelor student, Uzbekistan*

***[savdoelite@mail.ru](mailto:savdoelite@mail.ru)***

***[Tel:+998972082627](tel:+998972082627)***

**Kirish.**Logistika tushunchasi azaldan ma'lum bo'lgan, ammo yaqinda u ta'minot, ishlab chiqarish va sotishni boshqarish fani sifatida foydalanila boshlandi. XX asrning ikkinchi yarmida. "logistika" tushunchasi iqtisodiy ahamiyatga ega bo'ldi va 1980 yilga kelib logistika menejmentning alohida fani maqomiga ega bo'ldi va bilimlarning alohida sohasi sifatida ajralib chiqdi. 1990-yillardan keyin bu fan boshqa iqtisodiy fanlar orasida mustahkam mavqega ega bo'ldi. Hozirgi vaqtda logistika tashkilotni boshqarish amaliyotidagi eng muhim qadriyatlardan birini egallamoqda. Logistika - bu atama turli xil birliklar korxonalar, shuningdek guruhlar mahsulotni samarali reklama qilish, "xom ashyosini sotib olish- ishlab chiqarish - sotish - tarqatish" asosida integratsiya va muvofiqlashtirish operatsiyalar, protseduralar va bajarilgan vazifalar doirasida resurs xarajatlarini umumiy kamaytirish bo'yicha qo'shma boshqaruv faoliyatidir Bugungi kunda, O'zbekistonda savdo va tovarlarni tashishni logistik qo'llab-quvvatlash elementlari endigina paydo bo'lmoqda. Axborot texnologiyalari, transport va transport infratuzilmasidan samarali foydalanish mexanizmini

yaratish bo'yicha choralar ko'rilmoqda. Ammo yuk oqimlarini tashkil etish va boshqarish amaliyotida logistikaning zamonaviy usullari va texnik vositalarini joriy etish sur'ati yetarli emas. O'zbekistonda tashish, qayta ishlash, saqlash va chakana savdo uchun sotishdan oldin xizmatlarni taqdim etish bo'yicha logistika xizmatlarining to'liq spektrini taqdim etadigan universal logistika markazlari faoliyat yetarli emas.

O'zbekiston hukumati respublika hududidan o'tuvchi xalqaro yo'laklarni rivojlantirish, transport yo'nalishlarini yangilash, shuningdek, O'zbekiston transport infratuzilmasini takomillashtirishga katta ahamiyat bermoqda. Xalqaro yuk tashish hajmini oshirish va respublika hududi orqali tranzit yuk tashishni jalb qilish masalalarini kompleks hal etish uchun bugungi kunda transport va logistika kompaniyalari tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlar sifatini oshirish bo'yicha respublikada faol ishlarni amalga oshirilmoqda. O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishining tuzilishini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, transport infratuzilmasining yaxshilanishi va rivojlanishi, tranzit va mintaqaviy savdoning o'sishi tufayli respublikada logistika xizmatlari bozori yaqin yillarda jadal sur'atlarda o'sib bormoqda.

**Ta'minot zanjiri** - bu etkazib beruvchidan yakuniy foydalanuvchiga buyurtmani bajarish jarayonini birgalikda boshqaradigan o'zaro bog'liq va o'zaro bog'liq tashkilotlarning ketma-ketligi. Ushbu ta'rif savdo kanali, marketing kanali kabi atamalarni o'z ichiga olishi mumkin. Farqi farqlash tarqatish kanalidan marketing kanalidan etkazib berish zanjiri belgilari :

- 1) daraja;
- 2) ta'minot zanjirini qayta loyihalashtirish imkoniyati;
- 3) inventarizatsiyani boshqarish;
- 4) surish holatidan tortib to material oqimini boshqarish tizimiga o'tish;
- 5) axborot munosabatlarining eng yaxshi tashkiloti;
- 6) uzoq muddatli shartnoma munosabatlari;
- 7) ta'minot zanjiri aloqalarini muvofiqlashtirish.

Hamkorlik - bu etkazib berish zanjiridagi ikki ishtirokchi o'rtasidagi munosabatlar, bu daromadlarni ajratishga olib keladi va uzoq vaqt davom etadi.

Integratsiya maqsadi barcha sheriklarning maqsadlariga mos kelishi kerak, munosabatlarni kengaytirish imkoniyati mavjud. Uchinchi tomon logistika - etkazib berish zanjiridagi boshqa ishtirokchilar bilan vaqtincha munosabatlarni o'rnatadigan "agent" ning logistika zanjirida bo'lishini anglatadi.

Ta'minot zanjiri tashkilotining eng daromadli shaklini tanlashdan oldin, tashkilot ishtirok etadigan butun etkazib berish tarmog'ini tahlil qilish kerak. Ajratib ko'rsatish ta'minot zanjirini tashkil qilishga ta'sir etuvchi omillar:

1) iste'molchilarning ta'siri - eng yaxshi, eng katta mijozlarga e'tibor qaratish;

2) xizmat ko'rsatish sifati - xatolar va kamchiliklar uchun bag'rikenglik darajasi juda past yoki hatto qabul qilinishi mumkin emas. Ta'minot zanjirining tegishli xizmat sifatini ta'minlamaydigan qismini olib tashlash kerak;

3) qo'shilgan qiymat - zanjirdagi har bir ishtirokchining hissasi butun jarayonga qiymat qo'shishi kerak, bu uning xarajatlaridan sezilarli darajada oshadi;

4) moliyaviy samaradorlik - agar siz kapitalni to'g'ri birlashtirsangiz va undan foydalansangiz, ular har bir talabaning foydasi yig'indisidan ko'proq foyda keltiradi;

5) atrof-muhitga ta'sir - soliqlar atrof-muhit muhofaza qilish uchun katta sotib etadi ta'minot zanjiri hamkorlar vaqti bilan;

6) ichki logistika.

Mumkin deb hisoblang ta'minot zanjirini boshqarish usullari :

1) ta'minot manbalarini ratsionalizatsiya qilish, ya'ni etkazib beruvchilar sonini qisqartirish, ular bilan yaqin munosabatlarni o'rnatish va ularga nafaqat oddiy qismlar, balki tarkibiy qismlar va tizimlarni etkazib beruvchilar sifatida qarash;

2) sheriklar bilan hamkorlikni takomillashtirish dasturini ishlab chiqish, ya'ni jarayonlar oralig'ida vaziyatni yaxshilash uchun imkoniyatlarni qidirishda etkazib beruvchilar va iste'molchilar bilan yaqindan ishlaydigan korxonada funktsional guruhlarini yaratish. Ta'minot zanjirida sheriklik aloqalarini qurish mezonlari 13-jadvalda keltirilgan;

3) dizayn jarayonida etkazib beruvchilar jalb, ya'ni yaratish xarajatlarini va mahsulot texnik xizmat kamaytirish va mahsulot sifatini yaxshilash maqsadida dizayn bosqichida yetkazib beruvchilar bilan yaqin hamkorlik;

4) integratsiyalashgan axborot tizimlarini joriy etish, ya'ni axborot kuchaytirish, har ikki yo'nalishda oqadi vositalarini yaratish, axborot texnologiyalaridan foydalanish;

5) inventarizatsiya markazlashtirish, ya'ni mijoz aksiyalari tovarlar mavjudligi va uning etkazib berish vaqti haqida to'liq ma'lumot berish imkonini beruvchi, savdo tizimi ishlab chiqaruvchi kirish ta'minlash.

**Ta'minot zanjirini boshqarish** nafaqat harakat uchun javobgarlikni, balki zanjirning o'tish paytida materiallarni saqlash uchun ham javobgarlikni o'z ichiga oladi. Agar siz butun tashkilot bo'ylab materiallarning harakatini kuzatsangiz, ta'minot zanjiri boshqaruviga kiritilgan quyidagi tadbirlarni ajratib ko'rishingiz mumkin.

Materiallarga yuk bilan ishlov berish - maqsad materialga minimal zarar etkazadigan eng mos uskunadan foydalangan holda omborda qisqa yo'llar bo'ylab samarali harakatlanishni ta'minlash;

- tashish;
- jismoniy boshqaruv tarqatish;
- mahsulotni qayta ishlash, qaytarish, chiqindilarni yo'q qilish;
- joylashtirishni tanlash;
- aloqa.

An'anaga ko'ra ta'minot zanjirini boshqarish va boshqarish alohida funktsiyalar uchun alohida amalga oshiriladi. Samaradorlik bilan bog'liq bo'lmagan muammolar ham mavjud - tashkilot etkazib beruvchiga bog'liq bo'lolmaydi. Yana bir to'siq - bu ma'lumot. Ta'minot zanjirida doimiy ravishda ishlatiladigan sifat va qo'shilgan qiymat - ta'minot zanjirini loyihalashda va yaratishda eng muhim hisoblanadi. Chunki ishlash qobiliyati va butun ta'minot zanjirining samaradorligi uning eng zaif elementini aniqlaydi, zarur sifatlarni ta'minlamaydigan element avval olib tashlanishi kerak. Ta'minot zanjirining har bir ishtirokchisi uning umumiy ishdagi hissasi butun jarayonga qo'shimcha

qiymat qo'shishini, shuningdek bu xarajat barcha xarajatlardan oshib ketishini ishonchli ravishda isbotlashi kerak. uning hissasi.

Shunday qilib, yaxshi moliyaviy natijalar har doim biznesning asosiy maqsadi deb hisoblangan. Shunga ko'ra, etkazib berish zanjirini yaratish yoki takomillashtirish bo'yicha barcha choralar amaliy natijalar yoki yakuniy foyda hisobga olingan holda amalga oshirilishi kerak va kompaniya nafaqat o'z natijalari haqida, balki etkazib berish zanjirining boshqa ishtirokchilarining natijalari haqida ham o'ylashi kerak

**Ta'minot zanjirini boshqarish** integratsiyalangan logistika tabiiy kengayishi sifatida paydo bo'ldi. Ta'minot zanjiri menejmenti savdo-sotiqni bashorat qilishga imkon beradigan biznes strategiyasini anglatadi; har bir mahsulot toifasi uchun tanlangan inventarizatsiyani boshqarish modelini hisobga olgan holda kafolat aksiyalarini, joriy zaxiralarni va boshqa narsalarni rejalashtirishni optimallashtirish; rejalashtirilgan savdo, ishlab chiqaruvchidan etkazib berish, balans, transport imkoniyatlari, turli cheklovlar va biznes qoidalarini hisobga olgan holda kompaniyaning logistika tarmog'i ichida etkazib berishni rejalashtirishni optimallashtirish. Ushbu tadqiqotning dolzarbligi, dunyo bo'ylab bozorlarda, shu jumladan Rossiyada ishlaydigan ilg'or kompaniyalarni boshqarishning tashkiliy tuzilmalarida SCM bo'linmalari, shuningdek tegishli xodimlar mavjudligi bilan asoslanadi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi yetkazib berish zanjirini boshqarish tushunchasini ochishdir. Tadqiqot maqsadiga muvaffaqiyatli erishish uchun bir qator vazifalarni bajarish kerak, xususan:

Ta'minot zanjirini boshqarish mohiyatini o'rganish;

Ta'minot zanjirini boshqarish tuzilishini ko'rib chiqaylik;

Zamonaviy iqtisodiyotda ta'minot zanjiri menejmentini qo'llash amaliyotini o'rganish;

#### **ADABIYOTLAR RO'YXATI:**

1. L.B.Mirotin M.: Transportnaya logistika. M.: " Ekzamen", 2002, 512 s.

2. SH.A.Butaev, Q.M.Sidiqnazarov, A.S.Murodov, A.O‘.Qo‘ziev. Logistika (etkazib berish zanjirida oqimlarni boshqarish). «Extrtmum – PRESS». T.: 2012, 577 b.V.S.
3. Gaffarov M.T. “BOJXONA ISHI”, Darslik ANDIJON 2021, 250 b
4. A.M. Sarimsaqov. “ LOGISTIKA”, Darslik ANDIJON 2022, 541 b
5. L.B. Mirotin M.: Transportnaya logistika. M.: "Examen", 2002, 512 p.
6. V.S. Lukinsky Model and method theory of logistics: Uchebn .p osobie . 2-e izd. – SPB.: Peter, 2007, 448 p.
7. A.M. Sarimsoqov. Logistika. M.: Logistika sohasida marketing tadqiqotlarining metodi va usullari, 2022, 154p.
8. V. V. Dybskaya , E. I. Zaitsev , V. I. Sergeev , A. N. Sterlikova . Logistics. Integration and optimization of logistics business processes and supply chain. M.: "EKSMO", 2011, 981 p.
9. Kh. Ch. Buriev , G. A. Samatov , I. B. Rustamova . Agrologistics basics . - T.: Uzbekistan national encyclopedia , 2003, 272 p.